

17. Rakouská monarchie a Rusko v období osvícenského absolutismu

- **Osvícenský absolutismus**
 - Na prvním místě byl rozum, panovník se snažil vládnout rozumně
 - Objevoval se v méně vyspělých zemích jako Rakouská monarchie či Rusko
 - Cílem bylo především dohnat vyspělé země po hospodářské stránce, ale zároveň tím neohrozit feudalismus
 - **Rakousko → Marie Terezie a Josef II.**
 - **Rusko → Petr I. Veliký a Kateřina II. Veliká**

RAKOUSKÁ MONARCHIE

MARIE TEREZIE (1740 – 1780)

- **Na trůn nastoupila po svém otci Karlu VI. díky Pragmatické sankci**
- Ostatní státy Pragmatickou sankci sice nuceně uznaly, ale po nástupu Marie Terezie vypukla **Válka o rakouské dědictví**, protože Marii nakonec neuznaly
- Evropské mocnosti vytvořili koalici s cílem rozdělit Rakouskou monarchii, v čele byl **Friedrich II. z Pruska**, dále Sasko, Bavorsko a Francie
- Marie Terezie si vzala **Františka Lotrinského**, který byl zvolen císařem SŘŘ národa německého
- Během **sedmileté války** (1756 – 1763) **vtrhla do Čech pruská vojska** a obléhala Prahu, následně proběhla **bitva u Kolína** a Prusové byli vytlačováni z Monarchie
- Válka byla ale předčasně ukončena roku 1763, když z ní vystoupilo Rusko
- Prusko Friedricha II. si během této války potvrdilo nárok na Slezsko a Kladsko
- Marie Terezie začíná vládnout podle **osvícenského absolutismu**
- **Reformy Marie Terezie**
 - I. Správní reformy**
 - Centralizovala Rak. monarchii, všechny úřady byly ve Vídni
 - Ostatní místní úřady omezeny nebo zrušeny
 - Pro celou monarchii byly zaváděny jednotné právní normy
 - Problémem byl jazyk, byl zaveden jeden úřední jazyk – němčina
=> začíná proces germanizace
 - II. Hospodářské reformy**
 - Podporovala rozvoj výroby a obchodu
 - Podporovala zakládání manufaktur podle vzoru Francie, nedostatek pracovní síly ovšem
 - Zaváděla vysoká dovozní zla
 - III. Školská reforma**
 - Roku 1774 zavedla povinnou školní docházku

- Nižší školy byly pod dohledem církve, vysoké školy byly do roku 1773 pod dohledem jezuitského řádu, ale ten byl zrušen a VŠ tak pod dohledem státu

IV. Další reformy

- R. 1748 nechala sepsat **Tereziánský katastr** → soupis poddanské půdy
- R. 1767 vydala **Urbariální patent** pro Uhry → přesná vymezení pravomocí šlechty a povinností poddaných (šlechta mohla libovolně zvyšovat požadavky na poddané)
- V důsledku nevolnického povstání v Čechách a na Moravě (**bitva u Chlumce roku 1775**), které bylo poraženo, vydala téhož roku **robotní patent**, který snížil robotní povinnosti poddaných

JOSEF II. (1780 – 1790)

• Reformy Josefa II.:

- **1781 zrušil nevolnictví v Čechách**
- 1785 zrušil nevolnictví v Uhrách
- Přesto robota trvala nadále
- Roku **1781 vydal Tolerantní patent**, čímž zrovnoprávnil v Rakouské monarchii, katolíci, luteráni, kalvinisté, pravoslavní a židé byli všichni **rovnoprávní**
- 1789 vydal **berní a urbariální patent** → robota měla přejít na peněžní dávky, ale nikdy se tak nestalo, protože zemřel a **Leopold II.** to zrušil
- Josef II. zrušil polovinu klášterů a zkonfiskoval jejich majetek, vládl v počátcích českého národního obrození
- Díky zrušení nevolnictví nastalo velké stěhování lidí do měst

RUSKO

- Na přelomu 16. a 17. století se Rusko dostalo do období úpadku, protože vymřela **vládnoucí dynastie Rurikovců**
- Tohoto zmatku využili Poláci a s Ruskem bojovali
- Roku 1613 byli Poláci definitivně z Ruska a nastoupila nová dynastie – **Romanovci**
- Rusko bylo hospodářsky velmi zaostalé
- Nová dynastie měla dva cíle
 - 1. Upevnit politickou moc a budovat absolutismus**
 - 2. Hospodářsky povznést Rusko**

PETR I. VELIKÝ (1689 – 1725)

- Byl současníkem **Leopolda I. a Ludvíka XIV.**
- Trápil ho problém ruského území, neměl přístup k Baltskému ani Černému moři, kvůli špatným vztahům s Polskem nemohl navázat dobré obchodní vztahy

- Na jihu bojoval s Turky o přístup k Černému moři, ale neuspěl, zato získal přístup ke Kaspickému moři na východě
- V **Severní válce** (1700 – 1721) **bojoval proti Švédsku** o přístup k Baltu, měl za spojence Dánsko a Polsko
- Už roku 1703 se dostal poprvé k Baltu a na řece Něvě založil město **Petrohrad**
- Roku **1709 porazil Švédy v bitvě u Poltavy** a rozšířil kontakty se západním světem

Reformy Petra I. Velikého

I. Vojské reformy

- Zavedl stálou armádu
- Rozšířil dělostřelectvo
- Budoval vojenské loďstvo
- Zakládal vojenské školy

II. Správní reformy

- Centralizoval říši
- Sídlním městem udělal Petrohrad
- Rozdělil Rusko na gubernie, které řídil z Petrohradu

III. Hospodářské reformy

- Podporoval obchod, ale protože neměl zkušenosti a znalosti, podnikl cestu do Anglie, Nizozemí, kde se nechával najmout jako dělník
- Po návratu do Ruska zakládal manufaktury, zval cizí ministry a odborníky, chránil hospodářství cly
- Nechával budovat lepší cesty, průplavy a přístavy
- Protože do manufaktur nebylo k dispozici moc dělníků kvůli nevolnictví, mohl si její majitel koupit celou vesnici, ale ta musela pracovat jak na poli, tak v továrně
- Protože Petr I. potřeboval spousty peněz, zavedl daně třeba z hlavy nebo plnovousu

IV. Kulturní reformy

- Církev byla stále konzervativní
- Petr I. sám byl velmi vzdělaný a jeho cílem bylo povznést vzdělanost
- Zjednodušil azbuku
- Roku **1725 založil akademii v Petrohradě**
- Nechal překládat cizí knihy, vydával noviny a zakládal tiskárny
- **Petr I. roku 1725 umírá a poté nastává období palácových převratů**, upevnila se pozice šlechty a carské gardy, ti dosazovali a sesazovali panovníky
- Díky palácovému převratu se na trůn dostala Kateřina II.

KATEŘINA II. VELIKÁ (1762 – 1796)

- Pocházela z Pruska, roku 1744 si ji ruská carevna **Alžběta I.** vybrala jako manželku pro svého synovce **Petra**, kterého předurčila jako dědice ruského trůnu
- Kateřina se naučila rusky, konvertovala k pravoslaví a Petra si vzala
- Její manžel se stal carem **Petrem III.**, ale byl to mizerný panovník, psychicky nevyrovnaný a velmi neoblíbený
- **Petr III. ukončil válku s Pruskem**, vystoupil ze Sedmileté války, Petr III. bezmezně obdivoval Friedricha II.
- **Roku 1762 Kateřina provedla se svými stoupenci palácový převrat** (dámská revoluce) a Petra svrhla a uvěznila
- Téhož roku (**1762**) se stala **carevnou Kateřinou II.**
- Kateřina II. pokračovala v politice Petra I. Velikého a dobyla přístup k Černému moři
- Toto nové území bylo potřeba osídlit a tím byl pověřen kníže Potěmkin, osidlování bylo často i násilné
- Když byla Kateřina II. na inspekční cestě s rakouským císařem Josefem II., vznikly tzv. **Potěmkinovy vesnice** na jihu (kulisy vesnice, pořád jen jedna kachna ...)
- **Kateřina se účastnila všech tří dělení Polska v letech 1772, 1793 a 1795**
- Za její vlády se zhoršovalo postavení rolníků a v letech **1773 – 1775 proběhlo nevolnické povstání** vedené **Jemeljanem Pugačovem**, ten se dokonce prohlásil za nevolnického cara
- Povstání bylo nakonec potlačeno a Pugačov byl popraven

ZAHRAANIČNÍ POLITIKA

- Expanze a snaha o rozšíření Ruska po vzoru Petra I.
 - a) Snaha získat přístup k Černému moři
 - Vrchní velitel kníže Potěmkin + generál Suvorov a Kuzakov
 - 1783 dobyt Krym; vzniká přístav Sevastopol
 - b) Expanze na východ – oblast Sibiře, zakládání obchodních stanic + osidlování oblastí Kamčatky
 - c) Expanze na západ – Polsko
 - Rusko se účastní dělení Polska
- **Dělení Polska**
 - 70. léta 18. století
 - Krátce po 30leté válce
 - 1772 1. etapa dělení Polska
 - Účastní se Rusko, Prusko, Habsburská monarchie, ztráta 1/3 území a obyvatel
 - Postoj Polska: dochází k rozdělení názorů polské šlechty:
 - a) Oligarchové – nevolníci a panství jim zůstává; dohodli se s cizinci

b) Polští liberálové – osvícenci – řeší otázku suverenity, postavení státu, jsou slabí na rozdíl od polské armády

- 1791 vydána ústava:
 - psaná ústava v Evropě, liberální
 - řeší politicko-kulturně-hospodářskou krizi
 - ruší Libertatum veto
 - snaží se o obnovení autority Polska; do čela Polský panovník, ne oligarchové
- **Targovická konfederace**
 - složena z oligarchů = konzervativců
 - odmítají uznat ústavu
 - obrací se na Kateřinu II → ta vysílá ruskou armádu → zrušení ústavy
- **1793 2. etapa dělení Polska**
 - Polsko se dělí mezi Rusko a Prusko
 - Rakousko se neúčastní
- **1794 Polské povstání**
 - Liberálové povstali proti dělení Polska X armádě Pruska a Ruska
 - V čele Tadeusz Kosciuszko
 - Nakonec potlačeno, prohra polských liberálů z důvodu spojení armád Ruska a Pruska
 - Politická aristokracie se distancuje
- **3. etapa dělení Polska**
 - Účastní se Rusko, Prusko, Rakousko
 - definitivní zánik Polského státu
 - Prusko – zabírají Varšavu
 - Rakousko – zabírají území až k Záp. Hasiči
 - Rusko – zabírá oblast Malopolska (část)

1797 – smlouva mezi Ruskem, Rakouskem a Pruskem: Definitivně potvrzuje záběry, Polsko bylo obnoveno až po r. 1918